

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

Miluše Jekoschová

Waldorfská mateřská škola

Vedoucí: **PhDr. Marta Franclová**

Prohlášení:

1. Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.
2. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě - fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne.....

Miluše Jekoschová

Poděkování:

Za zdárné dokončení práce bych ráda chtěla poděkovat Mgr. Margaretě Garabikové-Pártlové. Za samotné vedení práce PhDr. Martě Franclové.

Obsah:

Úvod.....	3
I. TEORETICKÁ ČÁST	
1. Alternativní pedagogika.....	4
2. Seznámení s waldorfskou pedagogikou	5
2.1 Sedmiletý cyklus – rytmus.....	6
2.2 Dítě jako smyslový orgán	7
2.3 Temperament dítěte.....	8
2.3.1 Děti s velkou hlavou a děti s malou hlavou.....	8
2.3.2 Temperamenty podle Hypokrata.....	9
2.4 Hra, hračky.....	12
2.5 Pohádky.....	14
2.6 Osobnost učitele.....	15
2.7 12 Smyslů.....	17
2.8 Výtvarné a pracovní činnosti.....	20
2.9 Zpěv.....	22
2.10 Eurytmie.....	23
3. Rytmus dne, týdne, měsíce roku v mateřské škole.....	25
3.1 Rytmus dne.....	25
3.2 Rytmus týdne.....	26
3.3 Rytmus měsíce.....	26
3.4 Rytmus roku.....	26

4. Slavnosti a význam jejich prožívání v průběhu roku.....	28
4.1 Václavská slavnost.....	28
4.2 Michaelská slavnost.....	31
4.3 Martinská slavnost.....	34
4.4 Adventní zahrádka	37
4.5 Vánoční hra.....	39
4.6 Tříkrálová slavnost.....	41
4.7 Hromnice.....	41
4.8 Masopust.....	42
4.9 Vynášení Morany.....	43
4.10 Jarní slavnost.....	44
4.11 Velikonoce.....	45
4.12 Svatodušní svátky.....	46
4.13 Svatojánská slavnost.....	48
II. PRAKTICKÁ ČÁST	
1. Dotazníkové šetření.....	50
III. ZÁVĚR	
Resumé.....	56
Seznam pramenů a literatury.....	57

ÚVOD

Pracuji již šestnáct let v alternativní mateřské škole waldorfského typu. Během své praxe jsem prošla již mnohokrát rytmem slavností a svátků, které jsou její nedílnou součástí. Ve své práci by jsem se chtěla zaměřit na jejich smysl, obsah a možnosti prožívání s dětmi a jejich rodiči. Formy spolupráce s rodiči jsou ve waldorfské pedagogice velmi rozmanitou a bohatou základnou, která pomáhá vytvářet pro děti bezpečné sociální zázemí.

Zázemí ve kterém mohou rozvíjet emociální a sociální vztahy nejen mezi sebou, ale i v komunitním společenství waldorfské mateřské školy.

Vystudovala jsem tříletý seminář waldorfské pedagogiky v jehož rámci absolvovala tři zahraniční čtrnáctidenní stáže. Německo - Freiburg, rok 1995. Holandsko-Amsterdam, rok 1999. Německo – Freiburg , rok 2002. Pravidelně se zúčastňuji Letní akademie, přednášek a dalších prohlubujících seminářů s waldorfskou pedagogikou.

1. ALTERNATIVNÍ PEDAGOGIKA

Alternativní směry vycházejí z reformního hnutí . To se začalo rozvíjet od konce 19. století a zvláště pak v dvacátých a třicátých letech 20.století.Vycházelo z idejí významných pedagogických myslitelů , jako byli: Komenský , Rousseau , Tolstý, Keyová.

Reformní hnutí kritizovalo tradiční školství 19. století. Způsob učení , který byl spíše mechanický a děti si při něm osvojovaly látku pasivně. Převládající byly autoritativní metody se zavedeným systémem trestů a hrozeb. Osobnost dítěte, jeho zájmy a potřeby byly přehlíženy a potlačovány. Reformní hnutí vzniklo jako kritika starého a snaha o novou koncepci výchovy.

Nová koncepce výchovy začala prosazovat humanismus, nový přístup k dítěti jako k partnerovi, podporu přirozeného způsobu života s jeho potřebami, instinkty a propojení s přírodou. Jejimi zástupci byli : Deweye, Montessoriová, Petersen, Decroly, Steiner a jejich následovníci. Nejvýznamnějším představitelem reformního hnutí u nás byl pedagog a psycholog Václav Příhoda. V předškolní pedagogice toto hnutí vyvrcholilo ve 30. letech rozvojem reformních idejí nadšenými učitelkami sdruženými ve Svazu československých učitelek mateřských škol. Po druhé světové válce však bylo toto hnutí násilně přerušeno a nahrazeno tradičním disciplinárním modelem. Tento model z ideologických důvodů převládal v době čtyřicetileté totality. Po roce 1989 se díky Sametové revoluci opět mohly v naší zemi svobodně rozvíjet alternativní směry. Jejich společné principy jsou: demokracie, humanismus, sociální odpovědnost.

Nejnámějšími zástupci alternativních škol u nás jsou: waldorfská , Montessoriovská, Freinetovská , Jenská , Daltonská. Ty patří mezi klasické reformní školy. Mezi alternativní školy se též řadí církevní školy a moderní alternativní školy. Svůj projekt v předškolní výchově mají : waldorfská pedagogika, systém M. Montessoriové, program Začít spolu a české Kurikulum zdravá mateřská škola.

2. SEZNÁMENÍ S WALDORFSKOU PEDAGOGIKOU

První Waldorfská škola byla založena roku 1919 ve Stuttgartu pro děti zaměstnanců továrny na cigarety Waldorf- Astoria. Vycházela z idejí rakouského filosofa, pedagoga , umělce, dramatika a sociálního myslitele Rudolfa Steinera.

V současné době je ve světě waldorfská pedagogika rozšířena ve více než 49 zemích. Waldorfských mateřských škol je asi 1800. Z tohoto počtu je v České republice 8 školek s uznaným mezinárodním statutem a další, kteří pracují na jejím principu nebo s jejími prvky.

Co mohou skoro sto let staré výchovné postupy dnešním lidem nabídnout? Waldorfská pedagogika se stává uceleným výchovným systémem, který se snaží o harmonický rozvoj dítěte.

Nejdříve by jsem ráda uvedla několik základních pilířů waldorfské předškolní pedagogiky, neboli:

„Prvního sedmiletí dítěte“

1. sedmiletý cyklus – rytmus
2. dítě jako smyslový orgán
3. temperament dítěte
4. hra, hračky
5. pohádky
6. osobnost učitele
7. 12 smyslů
8. výtvarné a pracovní činnosti
9. zpěv
10. eurytmie

2.1 SEDMILETÝ CYKLUS – RYTMUS

Člověk se podle waldorfské pedagogiky vyvíjí v rytmu 7. let. Každých 7. let se v člověku vyvíjí nová kvalita. Předškolní pedagogika se zabývá prvními 7. lety v životě dítěte. Toto období je velice důležité pro celý další život, protože se v něm utváří fyzické tělo. V tomto období musí fyzické orgány získat určité tvary. Ty získává na základě působení ze svého okolí napodobováním. „ *Co se odehrává ve fyzickém okolí, to dítě napodobuje a v napodobování se vlévají jeho fyzické orgány do forem, které jim už zůstanou. Později dochází k růstu, ale tento růst se už provždy děje na základě forem, které se vytvořily do udané doby. Jestliže se vytvořily správné tvary, rostou dále tvary správné, jestliže se vytvořily tvary nesprávné, rostou dále nesprávné.*“ (10 :12) Z toho vyplývá , že působení okolí má zcela zásadní vliv na správný fyzický vývoj dítěte. V celém dalším vývoji již nelze napravit to, co jsme v prvním sedmiletí dítěte zanedbali. Je tedy pro dítě velmi důležité, mít správný vzor k napodobování , protože tím se v jeho těle vytvářejí harmonické formy.

Ve druhém sedmiletí dítěte se utváří éterné tělo, jeho životní síla a odolnost.

„ *Slovo éterné má vystihnout neuchopitelnost a ztíženou možnost pozorovat niterné procesy.*“ (7 : 11)

Ve třetím sedmiletí se rozvíjí astrální tělo neboli pocitové (bolest, radost, pudy, vášně).

Z toho vyplývají důležité zásady rytmického výchovného působení waldorfské pedagogiky:

SHRNUTÍ:

V 1. sedmiletí se rozvíjí fyzické tělo **napodobováním a vzorem**

V 2. sedmiletí se rozvíjí éterné tělo **následováním autority**

Ve 3. sedmiletí se rozvíjí astrální tělo „ **opřením se“ o zvolenou autoritu**

Neznamená to však, že se v daném sedmiletí rozvíjí vždy jen jedna kvalita. Pouze je na ni kladen důraz.

2.2 DÍTĚ JAKO SMYSLOVÝ ORGÁN

Rudolf Steiner přirovnává dítě v prvním sedmiletí k smyslovému orgánu. Pod tímto pojmem si můžeme představit např. ucho, oko, nos. Smyslový orgán, který velmi přesně a citlivě zaznamenává vše, co se děje v jeho okolí. Zrovna tak, jako malé dítě, které cítí a intenzivně prožívá všechno, co ho obklopuje. Na malé dítě bezprostřední okolí silně působí a přímo se do něj vtiskuje. Nejde zde ale pouze o vnější fyzické podněty, které jsou také velmi důležité (4. kapitola hra, hračky). Jde především o vnitřní postoj vychovávajících dospělých. O jeho autentičnost, pravdivý, morální a láskyplný vztah k dítěti. Dítě tedy vnímá nejen to, co říkáme ale cítí i náš vnitřní postoj a naše naladění. Např.: jestli jsme autentičtí a opravdu to, co říkáme si také myslíme, s jakým zaujetím vykonáváme činnosti, které jsme pověřeni vykonat. „*V prvních sedmi letech mají děti dar bezprostředního se vcítění do činností a výrazových prostředků lidí, kteří je obklopují. Tak se také učí mateřské řeči. Dítě se učí jemným, nezprostředkovaným a přirozeným napodobováním.*“ (3: 14)

Výchova napodobováním jako jeden ze základních pilířů waldorfské pedagogiky prvního sedmiletí dítěte klade na osobnost učitele daleko větší nároky než výchova autoritativní. Vše co pedagog ve waldorfské školce vykonává za činnosti, ale i prožívá jako pocity, zaujetí a nálady by mělo být hodno nápodoby. Děti napodobují zcela přirozeně vše, čím jsou obklopeny. Učitelka by se měla snažit své osobní problémy (pokud je to možné) odložit při vstupu do školky a naladit se na atmosféru láskyplného přijetí dítěte. Ta se ve waldorfských školkách dotváří i prostředím. Např. barvy které dítě obklopují by měly být jemné a pastelové. Růžová barva je jednou z nejdůležitějších ve waldorfských školkách. Symbolizuje barvu dělohy v které bylo dítě až do svého fyzického zrození chráněno a vytváří v dítěti pocity jistoty a bezpečí.

2.3 TEMPERAMENT DÍTĚTE

Abychom mohli na dítě cíleně výchovně působit, měli bychom dítě nejdříve poznat. Jedním způsobem může být poznání dítěte z hlediska temperamentu. Ten ještě nebývá v prvním sedmiletí pevně vyhraněný a proto waldorfská pedagogika používá ještě jednu typologii. Ta klade důraz na proporce hlavy vzhledem k ostatnímu tělu.

2.3.1 Děti s velkou a děti s malou hlavou

Hlava kojence v poměru k ostatním částem těla je zpočátku nadměrně velká. Postupně se poměr srovnává. Tento postup je ale u dětí odlišný. Toho si všímáme a rozeznáváme podle velikosti dětí s „velkou“ a „malou“ hlavou. Toto rozlišení se netýká jevů patologických jako je např. hydrocefalie. Dítě s velkou hlavou je spíše snivé, s bohatou fantazií. Smyslové vnímání je u takového dítěte matné, jakoby ještě spící a zastřené. Jeho pohyby bývají většinou pomalejší a neobratné. Podrobně tento typ dítěte popisuje Heydebrandová v knize „O duševní podstatě dítěte“: „*Máme dojem, že statické podmínky jsou tu zvláště nepříznivé, dítě často v chůzi či běhu padá dopředu, jakoby je váha hlavy táhla k zemi. Oba systémy- nervový a látkové výměny nemají správné proporce a ten druhý převládá.*“ (4 : 12)

Jak k dítěti s velkou hlavou přistupujeme? V žádném případě ho z jeho světa bohaté fantazie násilím nevytrhujeme. Snažíme se o to, probudit u něho živý zájem. Např. při malování můžeme dítě vést z jeho snivé polohy do větší bdělosti drobnými úkoly a společným pozorováním vznikajícího díla. Na dítě ale lze harmonicky působit i úpravou stravy. „*Aby se u těchto dětí s velkou hlavou koordinoval systém látkové výměny s nervově smyslovým a nepřevážil jej, je vhodné podávat jim dosti slaná jídla. Sůl povzbuzuje smysly.*“ (4 : 14)

Naopak sladká jídla podáváme dětem s malou hlavou. „*Je evidentní, že u těchto často bledých dětí s malou hlavou musíme mimořádně povzbuzovat procesy látkové výměny a posilovat je, aby stačily na nervově smyslový život. Mají jíst hodně sladká jídla. K povzbuzení látkové výměny potřebují hodně cukru.*“ (4 : 18)

Není tím samozřejmě myšleno podávat dětem pouze sladká a nebo pouze slaná jídla. Pouze se snažíme s vědomím působení sladkého a slaného stravu dítěti jemně přizpůsobovat. Děti s malou hlavou se na rozdíl od dětí s velkou hlavou pohybují ve světě

jasných smyslových obrazů. Dokáží trefně a pohotově popsat vše slovy. Zdají se daleko bystřejší, čilejší a chytřejší. Svět fantazie se jim ale předčasně začíná vzdalovat. Jejich tvůrčí síly postrádají umělecký náboj. „*Bohužel, skutečná umělecká výchova, nezatížená intelektuálně, se dnes už neuznává ani v rodině ani ve škole. Rodiče bývají nespokojeni, někdy dokonce mají strach, když jejich ratolesti kreslí „čárymáry“ nebo barevné mazaniny bez obsahu - a naopak jsou zase hrdí, když mohou hned říci: „Aha to je dům, táta, pes, strom...“ Nepřijde se na to, že ty inteligentní děti s malou hlavou se v uměleckém vyjádření často projevují jako zlomyslní malí šosáci.*“ (4 : 17, 18) Obrázky, které takové dítě nakreslí, mají všechny náležité detaily a části z kterých se daný objekt skládá. Jako celek však působí neumělecky. Pro tyto děti, volíme raději místo pastelek s ostrou linií malování vodovými barvami, kde se kontury mohou prolínat. Také vypravováním pohádek a příběhů se snažíme těmto dětem přinést ještě ze světa fantazie bohaté umělecké obrazy.

2.3.2 Temperamenty podle Hypokrata

Temperament jsou psychické vlastnosti, které se projevují způsobem reagování, chování a prožívání člověka. Hlavně se projevují tím, jak snadno vznikají city, jak jsou silné, jak živě se projevují navenek a jak rychle se střídají.

Nejstarší teorii temperamentu vypracoval řecký lékař Hypokrates a domníval se, že se člověk chová podle toho, která tekutina v jeho těle převládá:

- sangvinik – krev
- melancholik – černá žluč
- flegmatik – hlen
- choleric – žluč

Z této teorie vychází i Rudolf Steiner. Typologii temperamentů propracovává a využívá ve svých pedagogických přístupech. Podle něj může poznání a uvědomění si svého naladění i naladění dítěte pomoci v jeho poznání a porozumění.

Choleric

- má pevný postoj, silné rysy, ohnivý pohled, výrazný hlasový projev
- Má silnou vůli. Pokud není po „jeho“ často se vzteká a odporuje a truceje. Ve hře má tendence se více prosazovat než ostatní děti. Stále hledá možnosti uplatnění své síly proti jakémukoliv odporu. Pokud se musí podřídít, nese to těžce. Má černobílé vidění.

Pokud se v jeho okolí vyskytne nějaké bezpráví , je ochoten se za ně i bít. Nesnáší svou podřízenost.

Jak zacházet s cholerickým temperamentem:

- trpělivě, dávat mu příležitosti k uplatnění jeho síly. Nepomáhat mu, neradit a zadávat mu větší úkoly než zvládne. „ *Cholerické dítě chce na všechno přijít samo z vlastního nitra. Už jako malé volalo: „ Já sám..“ , když je chtěl někdo obléci nebo mu pomoci při jídle. A to mu zůstalo. Nerado si dává pomáhat, chce podle svého zvyku pracovat samostatně.* “(4 : 36)
- nedráždit ho poznámkami, neprovokovat, neshazovat. Pokud je v afektu nedá se s ním jednat. Je lepší počkat nejlépe do druhého dne a v klidu s ním vše probrat .

Flegmatik

- dobrá stavba těla, pomalý , těžký, výraz nečitelný až nehybný. Nejraději si hraje z vlastní iniciativy, přeje si být ponechán v klidu. Má rád pohádky, příběhy a vypravování. Snaží se vyhnout všemu, co vyžaduje nějakou námahu. Rád něco tvoří a zapomíná na svět. Má bohatý vnitřní prožitkový svět.

Jak zacházet s flegmatickým temperamentem:

- nenechat ho v jeho nečinnosti. „ *U dětí flegmatického typu jde hlavně o rozumnou tělesnou výchovu, o snížení jejich potěšení z tělesných požitků na správnou míru. Například je nenecháváme bez omezení spát, jak kdy a dlouho chtějí.* “(4 : 42)
- potřebuje silný stisk ruky, nepomáhají tresty ale pochvala, nepřímou ho můžeme oslovovat skrze ostatní děti, potřebuje od nás jasný výraz v obličeji.

Melancholik

- má velkou schopnost vcit'ování a hluboce prožívá vjemy ze svého okolí. Málo spí protože večer velmi přemýšlí a vymýšlí různé příběhy. Ráno bývá často unavený a nevyspalý. Není průbojný ani vůdčí typ. Velmi mu záleží na mínění ostatních. Těžce přijímá jakékoliv změny nebo vybočení z jeho pravidelného rytmu. Touží po harmonii a čistotě, v nepořádku se cítí velmi špatně. Vyjadřuje se pomalu a přemýšlivě.

Jak zacházet s melancholikem:

- potřebuje od nás pochopení, pochvalu, zájem a lásku. Často upadá do lítostivosti. Nepodporovat ho v tom , ale snažit se hledat pozitiva. Můžeme mu pomoci i správným výběrem pohádek nebo příběhů. “ *Melancholické dítě je náročné na potravu duševní i duchovní. Rodiče a učitelé by měli vybírat takové pohádky,*

příběhy a životopisy, při kterých dítě zapomíná na vlastní bolesti a soucítí s žalostným osudem jejich hrdinů.“ (4 : 30) Někdy můžeme dítěti vyprávět i své vlastní příhody. Je to daleko účinnější než dítě z jeho melancholie násilně vytrhovat nebo se ho snažit uměle obveselovat.

Sangvinik

- stále veselý, společenský, ctižádostivý. Stále v pohybu, někoho rád pošťuchuje. Je bezstarostný, nezatěžuje se minulostí a je zcela otevřen budoucnosti. Snadno se dělí a rád pomáhá ostatním. Pokud si někoho oblíbí, je pro něj schopen udělat všechno. Dovede se rychle pro něco nadchnout ale není schopen věci dokončit. Je roztěkaný až rozevlátý.

Jak zacházet se sangvinikem:

- potřebuje jistotu v pravidelném denním rytmu, která posílí jeho nepevnou vůli. Sangvinickému dítěti velmi pomáhá pokud si oblíbí svého učitele. *„Nic není ve výchově podstatnější, než když dítě může milovat svého vychovatele. Sangvinické dítě bude ovšem přelétat od jednoho přítele k druhému, připoutá se hned k jednomu, hned zase k jinému dospělému, ale mělo by být věrné alespoň jednomu z nich a ztratit v tomto ohledu svou sangviničnost. Zde by měl být výchozí bod pro další výchovu.“*

(4 : 25) To samozřejmě neznamená, že se dítěti budeme podbízet nebo ho dokonce rozmazlovat. Ve všem se vždy snažíme odhadnout správnou míru a účinnost vzhledem k individualitě dítěte.

2.4 HRA, HRAČKY

Na malé dítě vše, čím je obklopeno působí daleko silněji, než na dospělého člověka. Vše poznává a vytváří si z toho svůj vlastní obraz světa, který ho obklopuje. Proto je důležité, aby hračky byly z přírodních materiálů jako je dřevo, ovčí vlna, hedvábí. Tyto materiály jsou autentické, nesou v sobě stále svou životní sílu a příjemně oslovují smysly dítěte. Jsou měkké, jemné, voňavé, přirozeně zbarvené. Hračky by pokud možno měly být co nejjednodušší a nejprimitivnější v dobrém slova smyslu. To z důvodu, aby zbyl prostor pro fantazii dítěte.

„ Hračka je buď dobrodinec, nebo zapřísáhlý nepřítel dětského vývoje tělesného i duševního. Pokud je jednoduchá až primitivní, nepřiliš nákladná, podporuje síly představivosti. Prostě když odpovídá schopnostem dítěte tvořit, přetvářet a nedokončené ve své fantazii dotvářet a dává jim všechny tyto možnosti.“ (4 : 57)

Například dokonale krásná panenka - k takové už žádná dětská fantazie nedovede mnoho přidat. A přitom docela obyčejná látková panenka s jemně naznačenými očima, nosem a pusou může vyvolat nejrůznější city jenom proto, že na ni dětská fantazie může všechno dokreslit. Každá kupka písku, každý kousek hlíny, z kterých dítě postaví domy, mosty, věže, brány, tunely (postaví a opět může zbořit) je tisíckrát lepší, než mechanická stavebnice a její přesné součástky geometricky dokonalé.

„ Pocity dětí bývají snově tlumené, ale obsažné, asi tak, jako když dospělý v krásné krajině vypne myšlenky, silně procítuje a oddá se modři oblohy, zeleni luk, cvrkotu cvrčků a slunečnímu teplu. Tu se mu zdá, že jeho bytost se stává součástí okolí, že jej modro obtékává a světlo zahaluje tak, že je přímo v nich a ne mimo ně. Člověk se osvěží a okřeje, protože poznal oživující síly přírody. Pro duši dítěte je právě toto typické. Co je pro dospělého výjimečný případ, to je pro dětskou duši přiměřený životní stav. Například třešně může vnímat dítě jako kouzelnou hmotu červeného lesku, teplé hladkosti, vlhě sladkosti a plastické oblosti.“ (4 : 56)

Protože děti takto vnímají, mohou si hrát skoro se vším, zvláště s tím, co jim poskytuje příroda. Písek, kamínky, semena, ovoce, listy, kůra, dřevo, mech, různé hlízy, ať je to cokoli, vše k nim mluví bezprostředně a povzbuzuje dětskou fantazii.

Waldorfské mateřské školy jsou tedy vybaveny hračkami rozvíjejícími dětskou fantazii:

- jednoduché látkové panenky

- dřevěná polínka a špalíčky různých tvarů
- různé plástíky, látky, čelenky
- kamínky
- dřevěná nebo pletená zvířátka

Další kritéria:

- původ hračky (ideálně ji vyrobí pro dítě rodič nebo někdo blízký)
- materiál přírodní nebo věrný účelu hračky (např. plastové nádobíčko je sice téměř nerozbitné ale jeho estetická hodnota je nulová)
- množství hraček (méně je někdy více)

2.5 POHÁDKY

Pro waldorfskou pedagogiku prvního sedmiletí mají pohádky velký smysl. Jsou duševní potravou dětí. Nesou v sobě poselství duchovního vývoje lidstva. Dítě z nich čerpá morální hodnoty přímo z kořenů lidové moudrosti. V pohádce je vylíčen původ člověka a cesty jeho duše pomocí obrazů s kterými se děti mohou díky své fantazii spojit, a spoluprožívat tím osudy jejich hrdinů. Spoluprožívají jejich hlubokou úzkost při zdolávání nebezpečí ale i osvobozující radost při jejím překonání. Mohou si tak vyzkoušet odvalu, vytrvalost, soucítění, pravdomluvnost, lásku a další kladné morální hodnoty, které budou jednou prožívat ve svém vlastním životě. Jak na pohádky pohlížejí jedni z jejich nejznámějších tvůrců bratři Grimmové, je obsaženo v jejich citátu:

„ Jako anděl strážný doprovázejí pohádky člověka, když vyjde z domova do života. Pohádky podporují čisté myšlenky dětského světového názoru jednak tím, že jsou rozšířené, jednak svým vnitřním určením. Jsou bezprostředně výživné jako mléko, jsou jemné a milé, sladké a sytící jako med a nepodléhají světské tíži.“ (12: 19)

Řečeno moderním jazykem: pohádky mají pro děti nejen výchovný, ale i terapeutický smysl. Proto jsou ve waldorfských školách jedním z využívaných pedagogických nástrojů.

V průběhu roku pracujeme ve školce s pohádkami podle období, které s dětmi prožíváme, nebo poselství, které pohádka obsahuje a které bychom se chtěli pokusit dětem předat.

Pohádku je nejlépe vypravovat po celý týden v nezměněné podobě. Další týden je možné obrazy které žijí v dětské duši posílit dramatizací pohádky pomocí jednoduchých loutek z hedvábí a ovčího rouna. Starší děti s vypravováním a dramatizací rádi pomáhají. Pro pohádku je v rytmu dne stanoven čas většinou po obědě jako závěr a vyvrcholení celého dopoledne. Důležitý je i prostor, kde se pohádkové vyprávění odehrává. Vhodný je uzavřený, nebo alespoň oddělený od rušivých podnětů. Pohádkovou branou děti vcházejí do říše pohádek. Usedají v kruhu okolo svíčky a písničkou přivolávají pohádku. Tímto rituálem, který je každý den stejný se děti otevírají léčivým silám pohádkových obrazů.

2.6 OSOBNOST UČITELE

Učitel by měl mít samozřejmě odborné pedagogické vzdělání. Dále by měl mít vystudovaný tříletý seminář waldorfské pedagogiky pro mateřské školy. Ten odborně vede a organizuje asociace waldorfských mateřských škol v ČR ve spolupráci s mezinárodním sdružením Iaswece (International Association for Steiner/ Waldorf Early Childhood Education). Asociace V ČR vznikla po roce 1990 za pomoci zahraničních lektorů a mezinárodních nadací jako je např. Helias. Vhodné jsou u učitele kladné morální vlastnosti a přirozená autorita. Autoritativní přístup je ve waldorfské mateřské škole poněkud upozaděn . Na prvním místě je zde budování moderního partnerského vztahu založeném na poznání, že děti jsou v určitém smyslu na stejné úrovni jako dospělí. Výchova je tedy partnerským vztahem, setkáváním se s člověkem. V každém dítěti potom lze hledat otázku nebo výzvu. To co dnes děti u dospělých hledají nejsou informace, ani zábava, ani poučování. Podle waldorfské pedagogiky je to setkávání s druhým člověkem. Pokud se setkání (myslí se tím setkání na hlubších rovinách) má uskutečnit, je zapotřebí veliký, oboustranný zájem. Dále by se měl pedagog snažit porozumět tomu druhému v jeho odlišnosti, i když zrovna jeho chování v té chvíli je velkou hádankou. Dalším a velice důležitým krokem je zbavení se očekávání , představ a předsudků k dítěti. Pokud se i toto podaří může dojít k setkání člověka s člověkem.

Waldorfský učitel jde ještě dále a hledá ideál - to krásné, co v dítěti je. Je schopen přijmout představu, jakou půjde dítě cestou. Představu o cíli. Jediný cíl: „ *Chci aby ses stal sám sebou.*“ (14: 1) Tento pohled na dítě je velkou pomocí pro pedagoga. Zvláště při hledání cesty k dítěti v náročných situacích, kterých je dnes více než dost.

Rudolf Steiner se také zmiňuje o temperamentu učitele a důležitosti vědomé práce učitele na jeho harmonizaci. Nevládnutý temperament učitele se dokonce může projevit u dítěte v dospělosti jako onemocnění. Např. nevládnutý cholericový temperament učitele plný výbuchů vzteku se může projevit nemocemi látkové výměny. „ *Tak jako semeno, které je vloženo na podzim do půdy, se objeví na jaře jako rostlina, tak to, co se do dítěte vložilo v jeho osmém, devátém roce, se projeví ve věku čtyřiceti pěti, padesáti let. Následky učitelova cholericového temperamentu, který*

se neovládal, shledáváme v nemocech látkové výměny nejen dospělého ale i zestárlého muže.“ (8: 52)

Zde je vidět, jak zásadně se může osobnost učitele promítnout do vývoje dítěte. Jak je důležité, aby učitel vědomě pracoval na rozvíjení všech svých složek osobnosti. Pro dítě v prvním sedmiletí podle waldorfské pedagogiky nemá tak důležitou roli to, co učitel vystudoval, a co vše se naučil. Ale to, jaký je člověk. A zda je hoden nápodoby.

2.7 12 SMYSLŮ

Na rozdíl od klasické pedagogiky, která rozeznává 5. smyslů: zrak, čich, sluch, hmat. Rudolf Steiner popisuje 12 smyslů. Ty se dále dělí do třech skupin:

1. skupina jsou smysly bezprostředně spojené s vnímáním celým tělem: hmat, smysl pro pohyb, životní smysl, smysl pro rovnováhu. Tato čtveřice smyslů je důležitá pro první sedmiletí dítěte. Hraje důležitou roli v jeho vrůstání do pozemského lidského bytí.

2. skupina jsou duševní smysly: čich, chuť, zrak a smysl pro teplo. Prostřednictvím těchto smyslů se člověk může propojit se světem.

3. skupina jsou duchovní smysly: smysl pro řeč a slovo, smysl pro myšlení, sluch, smysl pro Já. Tyto smysly člověku pomáhají uchopovat nejjemnější souvislosti mezi člověkem a skutečností, mezi lidmi navzájem.

„V pozornosti vychovatele malého dítěte stojí podle R. Steinerja především čtyři základní smysly, které jsou bezprostředně spojeny s prožíváním tělesné pohody nebo nepohody - smysl hmatu, smysl pro rovnováhu, smysl pro vlastní pohyb a životní smysl. Každý z těchto smyslů je jakousi bránou, jejímž prostřednictvím dítě uchopuje své tělo a „zabydluje se“ v něm.“ (7 : 28) Všechny tyto smysly jsou navzájem propojené a ovlivňují vznikání mravního jádra člověka - jeho Já. Všechny činnosti, kterými rozvíjíme tuto čtveřici smyslů pomáhají dítěti „zabydlet se“ ve svém vlastním těle.

HMAT

Když uchopím hrnek a položím ho na jiné místo, zjistím, že hrnek je chladnější než moje ruka. To má souvislost se smyslem pro teplo. Současně tím, že jsem pohybem změnila své místo, oslovuji smysl pro vlastní pohyb a proměňuji také rovnováhu. To však ještě stále není hmat i když to s ním souvisí. Hmat je prožitkem hranice. Podle Steinerja když se dotýkám něčeho neznámého, uvědomuji si sám sebe. Léčebná waldorfská pedagogika využívá na procvičování hmatu různá cvičení. Např. děti mají za úkol rozpoznat různé předměty, aniž by je viděly. Tím velice posilují sami sebe.

„Je důležité poskytovat dítěti v tomto věku dostatečné množství různorodého materiálu, který poskytuje původní, přirozenou, pravdivou a nezkreslenou smyslovou informaci o světě.“ (7 : 28) Dítě jeho ohmatáváním nejenže získává nezkreslené smyslové informace o podstatě fyzického světa ale i zažívá samo sebe skrze hranice svého fyzického těla. *„Malé dítě už od počátku svého života hledá tělesný dotyk – od nejútlejšího věku zkoumá své okolí, osahává si je a „ochutnává“. Na základě takového dotýkání získává vědomí*

svých možností, zjišťuje, kde jsou jeho hranice, jež oddělují jeho životní prostor od prostoru toho druhého. Dítě tedy hledá tělesný dotyk, aby se mohlo samo prožívat, aby zažilo sebe samo jako samostatnou bytost, která působí v prostředí.“ (7 : 28)

Ve waldorfské školce je vše připraveno k důkladnému prozkoumání a probádání. Tímto smyslem se v dítěti rozvíjí schopnost jemného vnímání druhého člověka v dospělosti.

SMYSL PRO POHYB

Za tímto smyslem si nepředstavujeme, že se můžeme pohybovat. Svůj pohyb cítíme vnitřně. Nevnímáme ale jak pracují naše vnitřní orgány (ledviny, játra atd.), vnímáme svoji ruku nebo nohu , jak se pohybuje. Cítím , že jsem to já, kdo se hýbe. Tento smysl je instinktivní a teprve v průběhu vývoje se posiluje a zjemňuje. Pohybem, který je u každého člověka zcela individuální se projevuje naše osobnost. „ *Naše nevědomá gesta jsou však projevem naší individuality- je dobré poskytnout dětem v tomto věku velké množství podnětů, jimiž mohou nasycit svou potřebu nevědomého následování plného lidského výrazu. Pro dítě předškolního věku je důležité mít k dispozici vzory k napodobování. V budoucnosti se možná tato potřeba projeví jako schopnost následovat vědomě své vnitřní duchovní cíle“ (13 : 29)*

Proto je důležité, aby vše co dítě obklopuje – tedy i vzory k napodobování byly tohoto vnitřního gesta dítěte hodny.

SMYSL PRO ROVNOVÁHU

Další ze základních smyslů spojených s vnímáním vlastního těla. Dítě se rodí s vrozenými základy těchto smyslů, které se od narození rychle vyvíjejí. Tento rovnovážný smysl se probouzí spolu s postupným vzpřimováním. Než dosáhne úplné jistoty ve stoje a v chůzi , urazí dítě nelehkou cestu. „ *Takový zápas o rovnováhu, ovšem v duševní rovině, svádí dospělý člověk po celý život. Tuto schopnost si však nacvičuje již v ranném věku při každém lezení po stromě, přeskokování potoka nebo chůzi po povalené kládě.“(13 : 29)*

Tím, že se u dítěte upevňuje a tříbí smysl pro rovnováhu ve fyzické oblasti , stává se v dospělosti základem rovnováhy duševní.

ŽIVOTNÍ SMYSL

Projevuje se od počátku v instinktu pro přežití: pocity hladu, žízně, nepohody, zimy, ohrožení životních funkcí. Když se dítě dobře cítí, vzniká u něho dobrý vztah ke světu i schopnost porozumět vlastním pocitům. Životní smysl se nejprve uplatňuje při setkání

s bolestí (říznutí, pád, tlak..). Jestliže dítěti hned vyhovíme při každém projevu nevole, oslabujeme tím, jeho životní smysl. To platí i o utišování sladkostmi. Dítě, které nikdy nepláče není zdravé. To samozřejmě neznamená , že nereagujeme na jeho potřeby. Životní smysl nám pomáhá si uvědomovat vlastní tělo, rozměry a možnosti, přiměřeně reagovat na jeho potřeby. U dětí ho budujeme zážitkem hranic, i hranic vlastních možností. Dáme mu také možnost zažít i nezbytné nicnedělání, zadržetí aktivity, těšení se a potom následně přijetí něčeho příjemného a pěkného. Zážitek životního smyslu je fyzický i duševní. Dítě jej přebírá od svých vychovatelů třeba jako optimismus a elán, jako schopnost nadchnout se, žasnout, něco a někoho obdivovat a milovat. Naopak strach a nejistota nebo nečitelnost vychovatele ho oslabují. Tento smysl je ve waldorfské pedagogice podporován správným ozdravujícím rytmem, a příkladem vitality, spontánnosti, schopnosti nadhledu, humoru a úsměvu rodičů a vychovatelů. Povede ke vzniku schopnosti sebeovládání , soucitu a empatie v dospívání.

2.8 VÝTVARNÉ A PRACOVNÍ ČINNOSTI

V těchto činnostech se dětem waldorfská pedagogika pokouší zprostředkovávat smyslové prožívání reálného obrazu světa ale i umělecké citění. Základním mottem pro dítě prvního sedmiletí, které se promítá nejen do výtvarných uměleckých činností ve waldorfské mateřské škole, ale přímo propojuje všechny oblasti působení na dítě je: „**Svět je dobrý**“

Toto motto proměňuje všechny výtvarné a pracovní činnosti v radostný proces sebevyjádření. Při tomto způsobu nazírání na tvoření nezažívá dítě pocity neúspěšnosti. Důležitý je zde proces tvoření, v žádném případě kritéria: splnil, nesplnil. Hotové výtvary waldorfský pedagog nehodnotí a neposuzuje před ostatními dětmi. Pouze dítě citlivě povzbuzuje a provází při tvůrčím procesu sebevyjádření. Waldorfská pedagogika prvního sedmiletí používá tyto výtvarné a pracovní činnosti:

Kreslení

- dítěti je ponechána volná ruka. Obrázky nehodnotíme ani nemotivujeme námětově. Kreslí se voskovými bločky ze včelího vosku a přírodních pigmentů. Tvar voskovky umožňuje dítěti zachytit plochu i linii.

Malování

- děti si osvojují základy techniky akvarelu. Prožívají radost ze hry barev. Pozorují jak se setkávají a promíchávají jedna s druhou. Neusilují o nic předmětného. Vyjadřují to, co prožívají uvnitř sebe. To působí na dítě léčebně a harmonicky. Malujeme přírodními pigmenty se třemi základními barvami: žlutou, červenou a modrou.

Modelování

- můžeme vypravovat pohádkový příběh. Učitelka modeluje společně s dětmi. Ty jí mohou napodobovat a při poslechu volně realizovat své představy. Používáme teplý včelí vosk, který jemně voní a je příjemný na dotek nebo vosk barvený přírodním pigmentem. Ten musí dítě nejdříve ve svých rukou zahřát aby byl tvárný.

Práce se dřevem

- ve třídě je k volnému použití pracovní stůl, jednoduché nářadí a koš se dřevem. Děti mohou samy (menší raději s pomocí paní učitelky) vyzkoušet nářadí. Starší děti se už pokoušejí něco cílevědomě vytvořit. Dřevo je autentický přírodní materiál. Příjemně voní, může být hrubé ale je možno ho i vyhladit. I v této činnosti, je místo

hodnotících komentářů na prvním místě podpora přirozené potřeby dítěte. Podpora neustálého tvoření a sebevyjádření.

Pečení chleba

- jednou týdně se ve waldorfských školkách peče chléb. Ráno děti společně s paní učitelkou umelou mouku, zadělají těsto. Po vykynutí těsta hnětou za doprovodu říkanek a písni těsto a vytvářejí společnými silami chléb. Tím přirozeně budujeme v dětech úctu k lidské práci i darům matky Země. Ve waldorfských školkách je Země prezentována jako živoucí bytost. Ve vypravování nebo také průpovědích před jídlem se používá oslovení samotné Země : „maminka Země“. Matka je nejbližší bytostí člověka. Tato blízkost a závislý vztah dítěte na matce se odráží do vztahu Země – člověk. To je dobrým základem ekologické výchovy přiměřené věku dítěte.

2.9 ZPĚV

Již jeden z našich největších pedagogů Jan Ámos Komenský oceňoval a uznával velký význam hudby: „ *Muzika nejpřirozenější nám jest, jak se na svět dostáváme, hned písničku, pád rajský připomínající, zpíváme: Á, á, é.*“

(5: 60)

Muzika i zpěv patří ve waldorfských školách k dalším prostředkům , díky kterým dítě může prožívat pocity seberealizace tomuto věku přiměřené a naopak může prožívat i okamžiky, kdy ustoupí do pozadí a prostor je otevřen pro ostatní. Hudba tedy ve waldorfských školách je i sociálním prvkem. Dítě se učí samo se projevit, ale i naslouchat druhým.

Písničky se prolínají celým dnem ve školce. V ranním kruhu se s dětmi písni vítáme, zazpíváme si k práci – pečení, úklid hraček, zalévání květin, malování atd. Písničky nás doprovázejí do umývárny k umývání rukou (teče, teče vodička, umyje se ručička), na svačinu, nebo třeba do pohádkového pokojíčku k vypravování .“ *Zpěv není ve waldorfské mateřské škole koncipován jako samostatná oblast, které se věnujeme ve speciálně vyhrazené době, nýbrž jako organická součást veškerého života v mateřské škole.*“(7: 41)

Můžeme tedy říci, že zpěv je jedním z často a pravidelně používaných pedagogických nástrojů ve waldorfské pedagogice předškolního věku.

2.10 EURYTMIE

Cílem výchovy předškolních dětí podle waldorfské pedagogiky je pomoci dětem zabydlet se ve svém těle a v našem světě hmotných forem. Máme jim pomoci, aby si uvědomily své vlastní síly a našly svou vlastní cestu. Eurytmie je dalším prostředkem, který pomocí hudby propojené se slovem a pohybem tuto úlohu naplňuje.

„Spojením slova, hudby a pohybu je eurytmie - pohybová výchova vytvořená Rudolfem Steinerem jako metoda, jejíž snahou je harmonizovat vztah člověka ke světu i k sobě samému. Eurytmie rozvíjí radost z volného a přirozeného pohybu a přitom co nejušlechtleji podněcuje fantazii dětí. Má být jakousi viditelnou řečí vycházející z celého člověka, z jeho duševní nálady.“ (8: 43)

Jednou týdně mají děti ve waldorfských školkách hodinu eurytmie s odbornou pedagožkou. Pohybem a zpěvem s hudbou ztvárňují společně příběhy z pohádek k ročním obdobím nebo o zvířátkách. Důležitá je zde opět celková atmosféra a naladění se . Pomoci nám k tomu může i změna prostoru. Ten by měl být pokud možno jinde než ve třídě , kde je spousta podnětů, které by mohly narušovat soustředění dítěte. Na cestu do „ pohádkového světa“ si děti ještě oblékají jednoduchý pláštík v pastelových barvách , které si vybírají podle svého naladění. To může provázet malý rituál . Děti se postupně chystají a na pomoc přichází jako doprovod do pohádky písnička :

„ Kdo do pohádky chce s námi jít,
ten se hned musí utiшит.

Krásnou řadu tu postavíme, a na cestu se připravíme.

Nad hlavu hvězdičku si dáme

A do pohádky se vydáváme.“

Písnička je doprovázena eurytmickými pohyby : Děti odcházejí do připravené místnosti a hodina může začít. Základem hodiny eurytmie u malých dětí je harmonický rytmus doplněný pohádkovým příběhem ztvárňovaný pohybem. Děti se učí nápodobou. Dospělý na ně přenese svou pohybovou kulturu. Strídá se nádech a výdech . Soustředění a uvolnění. Pracuje se i dvojicemi protikladů: nahoře- dole, velké- malé, pomalé- rychlé atd.) I zde je zapotřebí se zdržet hodnotících a kritizujících projevů. Opravovat dítě jak stojí , nebo jak má špatně ruce je jedna z nejhorších chyb, které se můžeme u dětí prvního sedmiletí dopustit. Zabíjíme tím

provždy radost ze svobodného pohybu. To je věc , která se později již jen těžko napravuje.

3. RYTMUS DNE, TÝDNE, MĚSÍCE , ROKU V MATEŘSKÉ ŠKOLE

3.1 RYTMUS DNE

Některé rytmy jsou dětem důvěrně známé. Jsou to ty rytmy, které jsou spojené s fungováním jejich vlastního těla . S dalšími se setkávají až při příchodu do waldorfské mateřské školy. Rytmus je jedním z nejdůležitějších pedagogických používaných waldorfskou pedagogikou.

„ Rytmus je podstata všeho živého na tomto světě. V rytmu ročních období rostlina vzniká a zaniká, rytmicky se zavírá a rozvíjí, v početném rytmu jsou uspořádány její pupeny, okvětní lístky a tyčinky. Také ve formách zvířecího a lidského těla je určitý rytmus.“ (3: 96)

Rytmus je to, co vše kolem nás oživuje a nese. Dnešní dospělý člověk již na tomto rytmu není tak závislý jako lidé dříve. Díky technickému pokroku může například celou noc svítit a nebo i pracovat. To dříve nebylo možné. Člověk musel využívat přirozených přírodních zdrojů , jinak by nemohl přežít. Dnes může v noci bdít, ve dne odpočívat. V létě když nechce, tak nemusí vycházet z domu a v zimě může pobývat dlouho venku. Malé dítě ale ke svému harmonickému vývoji rytmus ještě potřebuje a vyžaduje. Vyžaduje jídlo v pravidelnou dobu. Ukládání k spánku i bdění. Pokud všechny tyto jeho potřeby jsou naplňovány pravidelně- rytmicky, dítě dobře prospívá. Nejen fyzické tělo ale i duševní vývoj potřebují rytmus. Tak jako se střídá den a noc. Světlo a tma. Nádech a výdech . Tak by se ideálně měly ve školce během celého dne střídat činnosti- rytmicky.

Nádech:

Řízená činnost: dítě přijímá nějaký impuls, soustředí se, něco se učí, něco do sebe přijímá a zpracovává to.

Výdech:

Volná hra: dítě se uvolňuje, vychází samo ze své přirozenosti, využívá tvůrčí fantazie, své vůle.

„To, že vše co se ve školce v průběhu dne děje, probíhá ve stále stejném rytmu dává dětem hlubokou jistotu.“ Prožitek existence a platnosti řádu věcí, jejich rytmického proměňování a vzájemného podmiňování dává pak dítěti v prvních sedmi letech života pocit, že vše má své místo, svůj účel a svůj smysl.“ (7 : 24.) Prožitek jistoty dítě čerpá nejen z rytmu dne ale i rytmu týdne, měsíce a roku.

3.2 RYTMUS TÝDNE

Další střídání rytmu probíhá v pravidelném týdenním střídání ranních činností.

Pondělí – malování akvarelovou technikou

Úterý – eurytmie, práce se dřevem

Středa – pečení chleba, mletí mouky

Čtvrtek – modelování z teplého nebo barevného včelího vosku

Pátek – úklidový den: péče o květiny, utírání prachu, třídění přírodnin, mytí nádobíčka..

3.3 RYTMUS MĚSÍCE

Přibližně v rytmu měsíce prožívá dítě během školního roku koloběh slavností. Některé z nich jsou i navzájem propojené nebo na sebe navazují.

Václavská slavnost

Michaelská slavnost

Martinská slavnost

Adventní zahrádka

Vánoční hra

Tříkrálová slavnost

Hromnice

Masopust

Vynášení Morany

Jarní slavnost

Velikonoce

Svatodušní svátky

Svatojánská slavnost

Loučení se školáky

3.4 RYTMUS ROKU

Rudolf Steiner roční koloběh pojímá jako rytmus dýchání Země. Ve své knize: „Imaginace ročních dob“ přibližuje jednotlivá období roku z tohoto zajímavého pohledu. Matku Zemi zde vnímá jako živou bytost. Její roční rytmy jsou vlastně projevem jejího

duchovního dýchání. Na jaře a v létě Země vydechuje a na podzim a v zimě se nadechuje a načerpává síly na další vegetační období. **Jaro, léto:** „ *Země je tedy živoucí bytostí, ba bytostí dýchající, i když je to proces cyklický, v každém zeměpisném pásmu jiný. Tam, kde je jaro, počíná Země vydechovat. Její životodárné síly pronikají z hlubin na povrch, a tím se příroda probouzí, oživuje.*“ (2: 18) **Podzim, zima :** „ *Přírodní vědomí pohasíná ke spánku, duch Země vše vdechuje a ukládá do hlubin*“ (2: 19)

To je základem z kterého se vychází při prožívání slavností a rytmu ročních období ve waldorfské pedagogice.

4. SLAVNOSTI VE WALDORFSKÉ MATEŘSKÉ ŠKOLE

Slavnosti provázejí dítě během ročních dob ve vztahu k tradicím a přírodě „*Významnou možností nacházení ohleduplného a ochraňujícího vztahu k přírodě je celé spektrum slavností , které jsou obsahovým základem života waldorfské mateřské školy*“ (7 : 77)

V náhledu jednotlivých slavností by jsem nejdříve chtěla popsat , co se děje v přírodě. Dále přiblížit tradice, pranostiky popřípadě církevní svátky z kterých slavnost vychází a navázat tím, jak lze dítěti tuto náladu zprostředkovat. Závěr a vyvrcholení celého období je slavnost a smysl jejího působení na dítě.

4.1 VÁCLAVSKÁ SLAVNOST

Příroda:

První podzimní slavnost se odehrává na konci září. Blíží se podzim, pomalu se začíná ochlazovat a dny se krátí. Vrcholí sklizeň úrody na polích , v sadech i na našich zahrádkách. Příroda nám vydává své dary a jakoby se s námi před nastávajícím zimním spánkem chtěla ještě rozloučit a zazářit, rozehrává vše krásnými podzimními barvami.

Tradice:

Svátek svatého Václava byl uctíván v minulých staletích po celých Čechách. Na počest tohoto patrona české země se konaly slavnostní mše , pořádaly se putě, posvícení i lidové veselice. Svatý Václav byl pokládán za patrona vinařů a sládků. V některých městech se dodnes pořádají na den sv. Václava slavnosti s alegorickými průvody , hudbou, tancem a předváděním starých řemesel.

Jak náladu blížícího se podzimu zprostředkováváme dětem:

Pracovní činnosti:

Společně se radujeme z darů matky Země. Jejich rozmanitosti, barev , tvarů. To probíhá prakticky v pracovních činnostech jako je např.: krájení ovoce a sušení křížal, louskání ořechů, vaření povidel, sbírání trnek, šípků, mlácení obilí, mletí mouky, pečení chleba, česání vinné révy, lisování hroznů, příprava ovocných salátů, trhání a navlékání jeřabin.

Výtvarné činnosti:

Akvarelové malování, modelování ovoce ze včelího i barveného vosku, výroba průsvitů na okno s ovocnými motivy, barvení látek přírodninami, zvířátka z kaštanů, bramborová tiskátka, podzimní barevné pavučinky z ovčí vlny.

Rytmická část:

Písňe a básně s podzimní tematikou doplňují kruhové hry. Např. s říkankou o sv. Václavovi: „Na svatého Václava, úroda nám dozrává. Svatý Václav, to byl dobrý král, úrodu nám požehnal.“

Pohádky:

Posilují v dětech motivy z přírody, sklizeň, dovršení cyklu zrání. Např.: O veliké řepě, Hrnečku vař!

Dalším ze specifických prostředků spoluprožívání změn v přírodě jsou ve waldorfských mateřských školách „Stolky ročních období“. Jedná se o stolek, který zobrazuje to, co se zrovna odehrává v přírodě. Jeho prostřednictvím se umocňuje nálada daného období a přírodní děje, které se v něm odehrávají. Na začátku podzimu jsou to barvy: žlutá, červená, oranžová, hnědá. Ty se na ročním stolku objevují v podobě barevných látek a hedvábných šátků, které společně s přírodninami a jednoduchými šitými postavičkami tvoří přírodní scénérii dotvářející náladu období. (obr. č. 6).

Slavnost:

Slavnosti předchází alespoň dva týdny dlouhá příprava během které se vypravují příběhy ze života sv. Václava. S dětmi na zahradě mlátíme obilí, meleme mouku, za zpěvu sklízíme úrodu vinné révy. Den před slavností pečeme první podzimní chléb z vymláčeného obilí a lisujeme vinnou révu - tak jako kdysi sám vlastníma rukama král Václav. V den slavnosti chystáme s dětmi slavnostní tabuli. Celá slavnost je vlastně spojena s poděkováním za úrodu. Třída je slavnostně vyzdobena dary matičky Země: ovocem, obilnými klasy, vinnými hrozny. Rodiče zdramatizují legendu o svatém Václavovi a zahrají nám divadlo o tom jak svatý Václav žil. Jak sel obilí, sklízel, mlátil, mlel a vlastníma rukama chléb pekl. Vinnou révu česal a víno z ní lisoval. Zvláště je v legendě vylíčena scéna o svatém Václavovi jako chrabrém bojovníku, který ušetřil své vojsko aby sám s nepřítelem bojoval. Na pomoc mu přichází sám svatý Michael. Nepřítel je zastrašen a kníže Václav spravedlivě vítězí nad zlem. Zde mohou děti vnímat motiv pomoci z vyšších sfér, která přichází na pomoc proti zlu v podobě svatého Michaela.

Současně slavnost poděkování úrody plynule přechází v další podzimní svátek sv. Michaela.

Jak mohou spolupracovat rodiče:

Základem je podzimní schůzka rodičů, kde se dozvědí jak probíhá celý školní rok: jaké budou slavnosti, co od nich očekáváme, co očekávají oni od nás, jaké jsou možné formy spolupráce. Na podzim se nové děti adaptují společně s rodiči ve své třídě. Tím zcela přirozeně pronikají do školkového dění. Rodiče spravují rozbité hračky, šijí nové, starají se o květiny, pracují na zahradě. Aktuální informace se dozvídají z nástěnek nebo přímo od učitelek. Na slavnost sv. Václava rodiče hrají dětem divadlo- zdramatizovanou legendu. Také pomáhají slavnostně vyzdobit třídu nebo s hudebním doprovodem.

4.2 MICHAELSKÁ SLAVNOST

Příroda:

Druhá podzimní slavnost navazuje na předchozí Václavskou slavnost. V přírodě vše začíná uvadat a pomalu se připravovat na zimní spánek. Barvy podzimu potemněly. Sklízíme poslední dary matičky Země.

Tradice:

Svatý Michael se oslavuje spíše v Německu, Francii, kde má silnější tradici a kde probíhají lidové oslavy a veselice. Rudolf Steiner poselství svatého Michaela prohlubuje: „ *V prožitku vadnoucího a odumírajícího podzimu vyvstává imaginace jako výzva člověku k vnitřnímu činu, obraz boje Michaela s drakem.* “(10: 15) Zatímco příroda se ukolébává k zimnímu spánku pro člověka se podzim naopak stává výzvou k bdělosti. „ *Křesťanský obraz archanděla Michaela bojujícího s drakem nás upozorňuje na důležitost pěstování schopnosti bdělé pozornosti, jasného myšlení, odvahy a statečnosti.* “(6:79) S dětmi prožíváme ve waldorfské školce motiv přemáhání zla statečným hrdinou- rytířem a posilujeme v nich tak odvahu, statečnost a pevnou vůli.

Jak náladu Michaelského období zprostředkováváme dětem:

Pracovní činnosti:

Starší děti si vyřezávají dřevěné meče. Tím se posiluje jejich vůle k dokončení díla. Mladší jim mohou pomáhat. Zpracovávání plodů matičky Země: sklizeň a pečení brambor, jablek, hrušek.

Výtvarné činnosti:

Vyrábíme a pouštíme létající draky. I zde se objevuje motiv boje s drakem. Pro malé dítě udržet větrem zmítajícího se draka, může být opravdovým soubojem. Sbíráni kaštanů a žaludů na výtvarné činnosti ale i pro hladovějící zvířátka. Výroba girland a ozdobných závěsů z plodů a přírodnin. Modelování draka a rytíře Michaela s ním bojujícího ze včelího vosku. Vnímání barev nálady podzimu v akvarelovém malování.

Rytmická část:

Básničky a písničky s podzimní tematikou.

Kruhové hry :

Michaelská č.1

- děti se chytí za ruce a utvoří kruh. Jedno z nich je vybráno za rytíře Michaela. Dostane rytířský plášť, korunu a meč a prochází branami vytvořenými rukama dětí s písničkou:

„Už Michael prochází branou , meč lesklý v ruce má.

Se zlatou na hlavě korunou do boje s drakem se dá.

Michael silný je a statečný , drak se stále brání.

Odvážně jde do boje , moc velká Michaela chrání.“

V druhé sloce se děti proměňují v draky, kteří na Michaela útočí. Ten je poráží silou své odvahy a vítězí. Drak je poražen .

Michaelská č.2

- dvě děti se chytí za ruce a udělají bránu kterou ostatní procházejí.

„ U města je brána ve dne otevřená,

A když slunce svítí, můžeš tudy jít,

A když padne soumrak, skočí na tě drak.“

Na poslední slovo: „ drak“ brána spadne dolů a koho chytí ten se přidává k dětem, které tvoří bránu. Nakonec zůstává jen jedno dítě které vítězí a je Michealem. Další den si může vybrat kamaráda a hra začíná znovu.

Pohádky:

Obsahem je motiv přemáhání zla statečným hrdinou. Např. Bajaja, Červená Karkulka.

Stolek ročních dob:

Barvy: žlutá , červená, hnědá. Na stolku můžou být různé přírodniny: krásně zbarvené podzimní listy, kaštiny, žaludy, houby ale i ušitý drak z filcu nebo třeba vyřezaný ze dřeva. Dalším symbolem Michaelského období, který se může objevit na stolku ročních dob jsou váhy. Zobrazují hledání rovnováhy např. mezi světlem a tmou. Na jednu stranu můžeme dát černé kamínky, na druhou zapálenou svíčku a s dětmi pozorovat , co se stane...

Slavnost:

V den slavnosti se vydáme s dětmi do rozlehlé zahrady břevnovského kláštera. Tam rodiče již předem přichystali košík s jablky nedaleko jeskyně, kde „ přebývá drak.“ Každé dítě na cestu k jeskyni pro jablko dostane michaelský plášť, který ho ochraňuje a meč, který je symbol světelného paprsku. Ten zažene draky i všechno zlo (zvláště dítě cítí jeho sílu, pokud si ho samo vyrobilo, nebo se na jeho výrobě podílelo). Pokud si některé dítě není jisté, může se k jeskyni vypravit pro jablko třeba s kamarádem.

Smyslem slavnosti je posílit v dětech odvahu a odhodlání k dobrým činům.

Jak mohou spolupracovat rodiče:

Spoluprožíváním s dětmi i doma, pomocí s přípravou slavnosti, společnou sklizní ovoce, společným pečením brambor, pouštěním draků a jejich výrobou. Pro děti předškolního věku je velice důležité, pokud mohou sledovat nějaký proces a podílet se na něm od počátku až do smysluplného konce. Dává jim to nejen pocit smysluplného světa a běhu věcí ale vzory chování, konání a vnitřního rozpoložení, které mohou napodobovat. V naší uspěchané době jsou však tyto okamžiky stále vzácnější. Pokud se podaří, aby do třídy přišel tatínek a společně s dětmi vyrobil draka je to pro děti velkým přínosem.

4.3 MARTINSKÁ SLAVNOST

Příroda:

Dny se krátí, světla ubývá a tmy přibývá. V přírodě doznívá podzimní čas a blíží se zima.

„ Zrno zapadlé do hlíny i všichni živočichové potřebují a přijímají ochranu a teplo matky země.“ (6:80) Vše se ukládá k zimnímu spánku. Vnější světlo se stahuje dovnitř do našeho nitra kde je potřeba ho ochraňovat.

Tradice:

Podle legendy byl Martin římským vojákem, později poustevník a v závěru života biskup. Žil ve 4. století ve Francii ale pocházel z Panonie (dnešní Maďarsko). Na křesťanskou víru se obrátil vlivem zázračného vidění jedné podzimní noci.

V českých zemích se na svátek svatého Martina koledovalo. Ve 14. století bylo koledování velmi rozšířené . Koledovali hlavně chudí žáci, městští zaměstnanci ale i kat.

Na svátek svatého Martina byl také dříve tradiční den, kdy čeled' na venkově měnila své hospodáře a dostávala mzdu za celý uplynulý rok. To samozřejmě provázely oslavy a podzimní posvícení.

Pranostiky:

„ Na svatého Martina, kouří se nám z komína.

Na svatého Martina, bude dobrá peřina.“

Jak náladu Martinského období zprostředkováváme dětem:

Výtvarné a pracovní činnosti: bramborová razítka, frotáž listů, vydlabávání dýní, vaření z cukrové řepy, výroba martinských luceren.

Rytmická část:

Kruhová hra č.1:

Na motivy martinské písně obsahující legendu:

- 1.,, Martin, svatý Martin , jeho kůň ho nese směle v dál, jen sníh a vítr ho provází. Svatý Martin jel, v srdci radost měl, jeho tělo jen plášť měkce hřál.
2. V bouři, tam v bouři, sedí chudák, nemá dům ni šat. Ach smiluj se, ó pane můj. Sice zahynu, bédnou smrtí tu, sníh , mráz spálí tvář mou nebohou.

3. Martin, svatý Martin, zbrzdí koně svého před chudákem, oň jeho sklání se nad mužem. Svatý Martin hned plášť svůj z ramen sňal, žebrákovi z něho pŕlku dal.

4. Martin, svatý Martin, tiše odevzdá svůj teplý plášť, tu žebrák s díky klobouk sňal. Svatý Martin však spěchá cestou dál, v ruce drží svého pláště cár.

Na začátku učitelka vybere žebráka a Martina ze dvou dětí. Děti utvoří kruh, žebrák se posadí doprostřed. Dále se pomocí jednoduchých pohybů a gest odehrává děj písně. Přijíždí Martin na bílém koni a obdarovává polovinou svého pláště prosícího žebráka.

Kruhová Hra č.2:

Na motivy dělení se o světýlko v martinské lucerně:

Hru doprovází píseň:

„ Já jdu se svou lucerničkou, lucernička jde se mnou, hvězdy svítí na nebičku, já na cestu s lucernou. Lucerno, lucerno, slunce , měsíci a hvězdy, sviť světlo sviť. Sviť na cestu sviť.“

Jedno dítě obchází s lucernou v kruhu. Na ukončení sloky ho střídá další dítě stojící na tom místě, kde zastaví lucerna při dozpívání . Toto probíhá až do vystřídání všech dětí.

Pohádky:

Motivem je nezištné dělení se s potřebnými, posilování soucitu a našeho vnitřního světla. Např.: Hvězdné tovary od Boženy Němcové, Holčička, která hledala světélko, Sedm havranů.

Stolek ročních dob:

Základní barvou je červená – barva Martinského pláště. Je doplněna

hnědou – barva matičky Země připravující se k zimnímu spánku. Na ročním stolku se objevuje postava sv. Martina jedoucího na bílém koni vytvořená z plsti nebo ovčího barveného rouna.

Slavnost :

Nálada vrcholí dokončováním lucerniček a pečením Martinských rohlíčků. Slavnost ve třídě začíná tradičním stínovým divadlem na motivy legendy o svatém Martinovi. A tak jako svatý Martin se rozdělil s žebrákem o svůj plášť, tak se děti rozdělují se svými rodiči i sourozenci v závěru stínového divadla o rohlíčky, které samy upekly. Následuje druhá část slavnosti ve které se vydáváme s rozsvícenými lucerničkami do zahrady Břevnovského kláštera. Tam rodičům děti zahrají kruhové hry. Zdramatizovanou Martinskou píseň, píseň o lucerně a vydávají se cestou domů hledat ztracenou Martinskou podkovu. Možná potkají i samotného svatého Martina na bílém

koni...Pokud se podaří dítě provést prožíváním Martinského období, odnáší si radost z prožitku světla nejen vně ale i uvnitř. Např. v radosti , když může kamarádovi pomoci zapálit světýlko v lucerně, kterou mu vítr sfoukl. Poselství svatého Martina v sobě ukrývá posilující impulzy prosociálního chování.

Jak mohou spolupracovat rodiče:

V průběhu období na pracovních schůzkách vyrábějí barevné vitráže s Martinskými motivy. Nacvičují stínové divadlo a hudební doprovod. Pomáhají s výrobou lucerniček.

Podzimní rituál:

„*Padá listí, teplo se ztrácí, síla se vrací ke kořenům.*“ Touto krátkou písní na podzim okolo svátku svatého Martina uspáváme s dětmi stromy v zahradě Břevnovského kláštera. Maminky předem, aby děti nic nevěděly ušijí pro děti malá žaludová miminka. Jsou to malí panáčky z žaludovou čepičkou a tělíčkem z filcu. Jsou obrazem životní síly , kterou v sobě semeno dubu- žalud ukrývá. Když s dětmi stromům společně zazpíváme jakoby náhodou nalézáme ukrytá žaludová miminka- dar od stromů, které nám děkují za naši pomoc s přípravou k zimnímu spánku.

4.4 ADVENTNÍ ZAHRÁDKA

Příroda:

Světla venku stále ubývá. Brzy se šerí a je chladno. Zvířata, rostliny a stromy jsou ponořeny v hlubokém zimním spánku. Vnější vjemy utichají, aby mohlo zazářit světlo vnitřní.

Tradice:

Advent je období přibližně čtyř týdnů před Štědrým dnem. „*Věřící křesťané se připravují na příchod Mesiáše. Proto také slovo advent (adventus) lze přeložit jako příchod.*“ (? : 273) V tomto období by měli křesťané dodržovat půst. Tradičním symbolem je adventní věnec. V tomto období se také oslavují svátky světců: sv. Barbora, sv. Mikuláš

Jak náladu adventu zprostředkováváme dětem:

Pracovní a výtvarné činnosti:

Pečení a zdobení perníčků a dalších druhů cukroví, frotáž motivu zvěstování, vyrábění řetězců, hvězdiček a dalších ozdob ze slámy, skládání papírových transparentních hvězd na výzdobu oken, šití Mikulášských pytlů.

Rytmická část:

Co dělají zvířátka v zimě, Mikulášské básničky. Po slavnosti začínáme dětmi nacvičovat Vánoční hru.

Pohádky:

Obsahují motivy očekávání a posilují víru v dobro. Např. Vánoční příběh, Vřetánko, člunek a jehla.

Stolek ročních dob:

V době adventu slouží v podstatě jako „kalendář“. Zobrazuje dlouhou cestu Marie do Betléma ale i obraz stvoření světa. V prvním týdnu se na podkladové tmavě modré látce objevují pouze kameny a minerály. Druhý týden se přidávají zástupci rostlinné říše: mechy, kůra, jedlové chvojí. Třetí týden zvířata ušitá z filcu nebo z česané ovčí vlny: oslík, voleček, ovce, ptáčkové. Čtvrtý týden lidské postavy: pastýři, děvečky, Marie s Josefem a Ježíšek. Od prvního týdne se na začátku kamenité cesty objevuje panna Marie. Každým dnem se přibližuje více k Betlému. Pomáhají jí dobré skutky dětí. Ty se každý den proměňují v jeden zářivý kamínek. Dítě, které ten den vykonalo nějaký dobrý skutek může kamínek položit na kamenitou cestu vedoucí k Betlému. Tím se v dětech prohlubuje očekávání a posiluje motiv dobra.

Slavnost:

Na zem ve třídě rodiče předem připraví spirálu z chvojí, květin a minerálů. Samotná slavnost začíná vypravováním příběhu o putování Marie do Betléma. My se na cestu vydáme s ní. Děti s rodiči se posadí okolo spirály. Otvírají se dveře a za hudebního doprovodu přichází postava „anděla“, která přináší světlo- hořící svíci doprostřed spirály. Jednotlivé děti za doprovodu anděla postupně nosí svícínky doprostřed spirály kde je zapalují a pokládají po jejím obvodu až celá svítí. Nakonec anděl zapálí první svíčku na adventním věnci a odchází. Anděl vede dítě dovnitř spirály za „vnitřním světlem“. Děti na rozdíl od dospělých ještě nedovedou prožívat ve své mysli cestu ke „světlu“ do svého vlastního nitra. Proto při slavnosti můžou tento obraz prožít fyzicky. Příběhy , které spirálu doprovázejí mohou být různé. Důležitý je obraz cesty ke „světlu“– bohatství, které si děti přinášejí ze středu.

Jak mohou spolupracovat rodiče:

Rodiče pomáhají s přípravou třídy, hudebním doprovodem. Důležité je aby i dospělí byli na slavnost připraveni a mohli ji tak prožívat společně s dítětem. K tomu jsou určeny schůzky rodičů, kde se mluví o duchovním pozadí slavností nebo přednášky a semináře.

4.5 VÁNOČNÍ HRA

Příroda:

Dny se stále krátí. Vládne atmosféra očekávání zrození světla z temnoty noci. Slunovrat se blíží každým dnem. Zima se láme do své druhé poloviny.

Tradice:

V českých zemích velice bohatá. Již ve středověku lidé dodržovali půst, dávali si dárky, pekli vánočku a obdarovávali chudé. V té době vznikly také vánoční hry. Bylo to v dobách , kdy Bible byla pouze latinská a kněží aby přiblížili laikům vánoční příběh předváděli ho v obrazech, dějích a hudbou. Tuto tradici zachránil před zapomenutím učitel Rudolfa Steinera Karel J. Schroer. Od té doby se ve waldorfských školách každoročně hrají. Ve waldorfských školkách se vánoční příběh tak malým dětem přibližuje pomocí vlastního prožitku.

Jak tuto náladu zprostředkováváme dětem:

Pracovní a výtvarné činnosti:

S dětmi pečeme vánočku, slavnostně vyzdobujeme třídu, vyrábíme různé ozdoby na stromeček, vánoční přáníčka, modelujeme Betlémký ze včelího vosku.

Rytmická část:

Nacvičujeme s dětmi vánoční hru. Od předešlé slavnosti adventní zahrádka v každodenním vypravování děti prožívají příběh panny Marie a její cestu do Betléma. Není pro ně nic přirozenějšího, než příběh zdramatizovat.

Osnovou jsou tradiční koledy zasazené do vánočního příběhu. Např.: Veselé vánoční hody, Když panna Maria, Jak jsi krásné neviňátko, Nesem Vám noviny, Půjdem spolu do Betléma. Ve třídě máme jednoduché kostýmy, které si děti oblékají podle toho, jakou roli hrají. Role se střídají.

Pohádky:

Putování panny Marie do Betléma

Stolek ročních dob:

Poslední týden se nad Marií na ročním stolku může objevit ořechová skořápka s děťátkem zavěšená v prostoru na niti. Každý den se snáší níž a níž, až na Štědrý večer drží Marie děťátko v náručí. To je krásný obraz, kterým můžeme dětem přiblížit náladu narození Božího dítěte.

Slavnost:

V den slavnosti s dětmi upečeme vánočku. Večer se sejdeme ve svátečně vyzdobené třídě. Děti zahrají rodičům Vánoční hru, která není ukázkou toho, jaké koledy se naučily ale zůstává jejich vlastním prožitkem. Prožitkem zrození nové kvality. V druhé části slavnosti zpíváme koledy, pochutnáváme si na cukroví a na závěr pouštíme ořechové skořápky se svíčkami po vodě aby nám pověděly , co nás čeká v budoucnosti. Děti společně s rodiči zažívají prožitek nálady adventního času v školkovém společenství.

Jak mohou spolupracovat rodiče:

Podílejí se na šití a spravování kostýmů na vánoční hru, nacvičují hudební doprovod, zajišťují občerstvení na slavnosti.

4.6 TŘÍKRÁLOVÁ HRA, HROMNICE

Příroda:

Pomalu doznívá vánoční čas. Den se začíná prodlužovat a světla každým dnem přibývá.

Tradice:

Svátkem Tří králů se loučíme s vánočním obdobím. Legenda o Třech králich pochází ze středověku. Popisuje, jak v den, kdy se v Betléme narodil Ježíš, přišli se mu poklonit tři mudrci z východu a přinesli mu vzácné dary. U nás má Tříkrálová koleda dlouhou tradici. Původně kantor se svými žáky obcházel stavení. Zazpívali, pomodlili se, a žehnali všem domům. Nakonec svěcenou křídou nade dveře napsali své iniciály: K+M+B a letopočet. Na Hromnice posvěcené svíčky se zapalovaly s prosbou o ochranu při bouři.

Jak tuto náladu zprostředkováváme dětem:

Pracovní a výtvarné činnosti:

Pečeme Tříkrálový koláč. Do těsta se dají tři fazole. Dvě bílé a jedna černá. Kdo je najde v upečeném koláči- může hrát ve hře krále .

Motivy Tří králů zdobíme svíčky, barevnými voskovými bločky tvoříme frotáž a vyrábíme královské koruny z papíru. Vyrábíme máčené svíčky – Hromničky.

Rytmická část:

Hrajeme Tříkrálovou hru na motivy nejznámější koledy: „ My tři králové jdeme k vám“. Koleda obsahuje nejen příběh příchodu králů k Ježíškovi , ale i historii útěku před zlým Herodem. Děti zdramatizovanou koledu hrají v jednoduchých kostýmech z vánoční hry. Přinášejí Ježíškovi tři dary : zlato, kadidlo a myrhu.

Pohádky:

V pohádkách se objevuje motiv zrození a posilování životních sil. Např.: Dvanáct měsíčků, Paní Zima, Zlatovláska, Bělínka a Růženka.

Stolek ročních dob:

Již postavený Betlém doplní postavy Tří králů.

Slavnost:

Školku obchází s Tříkrálovým průvodem každý rok jedna vybraná třída. Doznívá čas a poselství vánoc ke kterému se přidává novoroční optimismus a výhled do budoucího roku.

Jak mohou spolupracovat rodiče:

Společná návštěva Břevnovského kláštera s prohlídkou Betléma.

4.7 MASOPUST

Příroda:

Vrcholí období zimy. Síly matky Země se pomalu probouzejí a pronikají na povrch.

Tradice:

Masopust se slavil od Tří králů až do začátku postní doby. Provázelo ho bujaré veselí, taneční zábavy v maskách a bohaté hostiny. Každý kraj měl své zvyklosti a pověry. Např. Jak budou tanečníci vysoko nadskakovat, tak vysoko poroste toho roku obilí.

Jak tuto náladu zprostředkováváme dětem:

Pracovní a výtvarné činnosti:

Děti si vyrábějí za pomoci rodičů a učitelek veselé masopustní masky. Třidu zdobíme barevnými řetězy z krepových papírů, smažíme koblížky, pečeme slané preclíky.

Rytmická část:

Nacvičujeme s dětmi veselé tanečky a skočky. V závěru masopustu tančíme v maskách.

Pohádky:

Motiv radosti a masopustního veselí, posilování smyslu pro rytmus. Např. Zlatá husa, Jak dědeček měnil, Paleček.

Stolek ročních dob:

Na stolku vládne královna zimy. Filcová postava s žezlem a korunou. Barvy jsou: studené odstíny modré a bílá. Doplnit náladu vrcholícího zimního období mohou ještě křišťály nebo jiné přírodniny něčím připomínající led, rampouchy nebo sníh.

Slavnost:

Od rána vše probíhá v maskách. Přicházejí rodiče s dětmi a společně chystáme slavnostní tabuli. Po přivítání v ranním kruhu začíná masopustní hostina. Posilnění se vydáváme na masopustní průvod. Po předem domluvené trase se celá školka za hudebního doprovodu vydává obveselovat své okolí. Tato slavnost je opakem adventního období, kdy se snažíme v dětech probudit náladu ztišení a hledání cesty do nitra. Nyní prožíváme s dětmi náladu veselí a bujaré radosti, při kterém mají děti otevřený prostor pro seberealizaci a sebevyjádření.

Jak mohou spolupracovat rodiče:

Rodiče celkově dotvářejí atmosféru výzdobou třídy, vyráběním masek, hudebním doprovodem, zajištěním občerstvení. V hojném počtu se účastní i samotného masopustního průvodu.

4.8 VYNÁŠENÍ MORANY

Příroda:

Vše se začíná probouzet ze zimního spánku. Slunce se navrácí a přebírá svou vládu nad zemí. Vzduchem voní jaro. Životní síly matky Země pronikají z nitra na povrch a vše, co v zimě spalo se probouzí a dává do pohybu.

Tradice:

Vynášení Morany má původ v pohanských obřadech. Lidé už chtěli mít zimu za sebou a tak vynášeli její symbol - Smrtku neboli Moranu.

Jak tuto náladu zprostředkováváme dětem:

Pracovní a výtvarné činnosti:

Motiv posla jara- sněžanky, se objevuje v modelování , malování akvarelem ale i vyšívání. Společně vyrábíme s dětmi Moranu z přírodního materiálu.

Rytmická část:

Probouzíme květinky ze zimního spánku za jemného hudebního doprovodu. Hrajeme kruhovou hru o sněžence a rozloučení s posledním sněhulákem.

Pohádky:

Sněhurka, O sněžence, vypravování o probouzení kytíček ze zimního spánku.

Stolek ročních dob:

Bílé a modré barvy podkladových látek den za dnem pomalu nahrazuje hnědá barva matičky Země. Na stolku se objevuje postava matičky Země, která pomáhá květinám vypravovat se z podzemních komůrek za slunečním svitem.

Slavnost:

S Moranou, kterou jsme předešlý den vyrobili se vydáváme do přírody. Na příhodném místě u potoka vytvoříme s dětmi kruh a za zpěvu a tance se loučíme s Moranou spálením a hozením do potoka. Tímto se symbolicky zbavujeme nejen zimy ale i všeho starého a neživého v nás, aby mohlo přijít nové a oživující.

Jak mohou spolupracovat rodiče:

Rodiče nás doprovázejí na vynášení Morany. Aktivně se zapojují do celého dění.

4.10 JARNÍ SLAVNOST, VELIKONOCE

Příroda:

Křesťanský motiv překonání smrti se objevuje v přírodě. Vše ožívá, roste a sílí.

Tradice:

Oslava velikonoce je nejdůležitější křesťanský svátek v roce. Připomínají ukřižování a oslavují zmrtvýchvstání Krista. Nazývají se podle noci, kdy Kristus vstal zázračně z mrtvých. Velká noc – velikonoce.

Jak tuto náladu zprostředkováváme dětem:

Pro děti předškolního věku není podle waldorfské pedagogiky ještě příběh utrpení Krista vhodný. Proto se ve waldorfských školách používají v tomto období pouze obrazy, v kterých jsou tyto motivy obsaženy.

Výtvarné a pracovní činnosti:

Jedním z obrazů, kterým lze velikonoce dětem přiblížit je vejce. Prázdné vejce (Morana je nosí navlečené jako korále na krku) je symbolem smrti a živé je symbolem života. Vyfouknutá vejce s dětmi zdobíme. Z barvené ovčí vlny vyrábíme kuřátka. Z těsta vyrábíme Líta. Líta jsou ratolesti ověšené barevnými pentlemi. Svým tvarem mají připomínat slunce a jeho návrat po zimním období.

Rytmická část:

Jarní písničky a říkanky.

Pohádky:

Motiv utrpení a vzkříšení, posilování růstových sil. Např. Živá voda, Pták Ohnivák a liška Ryška, Tři zlaté vlasy děda Vševeda, Dlouhý , Široký a Bystrozraký.

Stolek ročních dob:

Na stolku je stále postava maminky Země. K ní se postupně přidávají další postavičky jarních květin: Sněženka, Fialka, Sedmikráska...

Slavnost:

Základem slavnosti je pohádka „ V Rajské zahradě“. Ta vypráví o rostlince, která obětovala svou krásu a proměnila se v obilí, aby lidé měli z čeho péci svůj chléb.

Ve třídě se předem z látek připraví jakýsi „ tunel“ vedoucí do nitra země. Děti s ním procházejí s předem vyzdobenými květináčky a dostávají od „ maminky Země“ za svou odvalu semínka. O semínka a nový život, který se z nich zrodí potom doma pečují.

V této slavnosti mohou děti pomocí obrazů prožít velikonoční motivy obětování se a znovuzrození života.

Jak mohou spolupracovat rodiče:

Rodiče pomáhají s přípravou třídy na slavnost. Šijí panenky na Roční stolek. Na pracovních schůzkách šijí a vyrábějí předměty na velikonoční jarmark. Ten se koná dvakrát za rok ve waldorfských školách a školkách. Na vánoce a na velikonoce. Ideálem je prodejní výstava typických waldorfských výrobků ale i společné setkávání široké waldorfské komunity. Výtěžek je použit na humanitární účely jako je např. podpora konkrétních waldorfských škol v rozvojových zemích nebo přímo pro potřeby školy, která jarmark pořádá.

4.11 SVATODUŠNÍ SVÁTKY

Příroda:

Země uvolňuje všechny své síly ze svého nitra na povrch. Všechno kvete, pučí a zelená se.

Tradice:

Předkřesťanské svátky byli kdysi spojeny s letním slunovratem. Na vesnici lidé nosili studánkám dárky, konaly se Jízdy králů, obchůzky královniček ale také zabíjeli zvířata a obětovali je zlým duchům. Postupně církev překryla některé staré obřady křesťanskými. V křesťanství se slaví svátek Seslání Ducha svatého na apoštoly. Symbolem tohoto období je bílá holubice. Pták, který se může svobodně pohybovat mezi nebem a zemí je živým obrazem svobodného ducha. Dalším symbolem svatodušního období je svatba. V ní dochází ke spojení mužského a ženského principu – jednotě - snoubení.

Jak tuto náladu zprostředkováváme dětem:

Pracovní a výtvarné činnosti:

V tomto období se s dětmi snažíme co nejvíce pobývat v přírodě. Z materiálů, které příroda nabízí vyrábíme: panenky z trávy, věnečky z pampelišek, včeličky ze šišek, lodičky z kůry, hudební nástroje z dřívěk, z pampelišek vaříme sirup.

Rytmická část:

Prožíváme náladu otvírání studánek pomocí písniček. V kruhových hrách se objevuje motiv snoubení: Šípková Růženka. Motivy kvetoucí přírody: Uvívíme věneček, Skoč panenko dokola.

Pohádky:

Posilování soudržnosti a soustředění. Např. Kohoutek a slepička, Jeníček a Mařenka, Rampelníček, Rozum a štěstí, Šípková Růženka.

Stolek ročních dob:

Na stolku jsou kvetoucí postavičky rostlinek. Převládá podkladová barva zelená.

Slavnost:

Slavnost lze s dětmi prožít například společným výletem a vyčištěním studánky.

Studánka je symbolem zdroje čisté, životodárné síly. Studánka je branou, kterou ozdravná síla matky Země proudí ven.

Jak mohou spolupracovat rodiče:

V tomto období jezdíme s dětmi a jejich rodiči na společné školky v přírodě. Rodiče pro děti nacvičují divadlo, připravují pouť a účastní se všeho dění. Tím se velice posiluje komunitní společenství třídy.

4.12 SVATOJÁNSKÁ SLAVNOST

Příroda:

Svatojánský svátek tvoří protipól k zimnímu slunovratu. Slunce ve své dráze kulminuje a pomalu začíná ustupovat. Začínají uzrávat první plody a blíží se období sklizně.

Tradice:

Naši předkové věřili, že slunovrat otevírá cestu magickým silám země. Byliny a koření natrhané v podvečer svátku sv. Jana mají podle pověstí zvláštní kouzelnou a léčivou moc. Dodnes se zapalují svatojánské ohně, které jsou symbolem slunce.

Jak tuto náladu zprostředkováváme dětem:

Pracovní a výtvarné činnosti:

Pobyt s dětmi v přírodě se stále prodlužuje. Někteří rodiče již v tomto období odjíždějí s dětmi na první dovolené. Blíží se závěr školního roku. V tomto období se zaměřujeme na prožívání čtyř živlů : země , ohně, vody a vzduchu. Z materiálů, které příroda nabízí tvoříme: věnečky z květin, panenky a panáčky z trávy, domečky pro skřítky, vodní stavby a říše, květinové zahrádky. Sbíráme léčivé byliny a vaříme z nich čaje.

Rytmická část:

Letní písničky a básničky s motivy slunce a tajemné Svatojánské noci.

Pohádky:

Zlaté kapradí, Plaváček.

Stolek ročních dob:

Stolek hraje všemi barvami květů a odstíny zelené.

Slavnost:

Na konci školního roku se loučíme s předškoláky, kteří procházejí květinovou branou a jsou pasováni na školáky. Scházíme se u Svatojánských ohňů a děti hledají první Svatojánské broučky.

Jak mohou spolupracovat rodiče:

Rodiče pořádají různé zahradní slavnosti a ohýnky pro děti. Tím se posiluje společenství , navazují přátelství a posilují komunitu školky.

IV. PRAKTICKÁ ČÁST

Cílem mého výzkumu je zjistit důvody, které vedly rodiče dětí k vyhledání alternativní mateřské školy waldorfského typu a jejich spokojenost v konkrétní školce. Spolupráce s rodiči je nedílnou součástí běžného života této MŠ. Rodiče jsou v dnešní době velmi často zaneprázdnění. Proto by jsem chtěla také zjistit, jaké formy spolupráce preferují a zda je setkání s waldorfskou pedagogikou nějakým způsobem obohatilo.

Popis zkoumaného vzorku:

Vzorek tvoří náhodně vybraná skupina rodičů z waldorfské mateřské školy Petřiny.

Popis průběhu výzkumu:

Náhodně vybraným rodičům jsem s prosbou rozdala dotazník. Převažují rodiče z mé třídy. To zvyšuje osobní charakter výzkumu. Přesto jsem se snažila aby rodiče měli pocit anonymity a vyplněné dotazníky dávali na sběrné místo. Někteří ho vyplnili rychle a na místě, někteří ho přinesli druhý den. Rodiče, kteří dotazník dostali navštěvují naši školku se svými dětmi minimálně půl roku. Někteří rodiče z dotazovaného vzorku navštěvují naši školku opakovaně s dalšími sourozenci již několik let.

1. Dotazníkové šetření, rozhovor s rodiči

- proč zvolili tento typ MŠ , a jak jsou spokojeni s touto školkou.
- jakou formu spolupráce preferují, a z jakých důvodů:
 - slavnosti, společné brigády na zahradě, školky v přírodě, výlety, přednášky, semináře, společné šití a vyrábění na waldorfský bazar, divadlo.
- obohatilo Vás setkání s waldorfskou pedagogikou nějakým způsobem?
- pokud ano, můžete popsat jak?

Odpovědi na dotazník jsou anonymní.

1.

Měli jsme dobré zkušenosti se starším synem, který navštěvoval tuto školku a na doporučení dalších rodičů. Líbí se mi, že děti nestresují důrazem na podávání výkonu, ale nechají je prožívat činnosti a vztahy bez stresu. Jsme velmi spokojeni.

Zúčastňujeme se přípravy a průběhu slavností, výletů, na kterých je možné blíže poznat učitelky, rodiče, pozorovat vztahy mezi dětmi. Když můžu, tak se ráda účastním seminářů či přednášky, které jsou velmi přínosné, ale časově náročné pro rodiče s dětmi.

WP mě obohatila o mnoho zážitků.

Citlivé a individuální vnímání dítěte a různých fází jeho vývoje. Zajímavé podněty pro pracování s různými temperamenty. Zajímavé výtvarné techniky. Uvědomění si, že rodiče dohromady aktivně vytvářejí podmínky pro dobrou práci ve třídě. Návrat k ročním rytům pomocí ročních stolečků, slavností.

2.

Z důvodu duchovního přístupu k životu. Setkání se stejně laděnými rodinami. Estetika- přírodní materiály. Společné školky v přírodě. Individuální přístup k dětem. Obohacení nejen dětí ale i rodičů o nové poznatky a duchovní přístupy. Komunikace(skvělé) s učitelkami. Napojení rodičů na život školky. Jsme spokojeni bezvýhradně..

Společné slavnosti určují běh roku a obohacují nás všechny o tak potřebné rituály. Brigády, kdy děti aktivně pracují společně s rodiči, v dnešní době vzácné okamžiky, které myslím chybí nám všem. Na školky v přírodě se těšíme my i děti. Myslím si, že posílat předškolní děti samotné na školky v přírodě je velice stresující jak pro děti, tak pro učitelky. Setkání s rodiči při jakékoliv činnosti je vždy velice příjemné. Nedá se říci, že bych preferovala určitý druh činnosti.

Po osmiletém působení (3 roky navštěvovala WMŠ dcerka, dva roky jsem působila jako lektorka v mateřském centru, 3 roky navštěvuje WMŠ syn) hodnotím vliv školky na můj život velice pozitivně. Změnil se můj náhled na estetiku – zjemnilo se mi vnímání světa. Naučila jsem se zpracovávat přírodní materiály (vlnu, dřevo) a vyrábět hračky s duší – to jsou ty, co vznikají před zraky dětí, vytvářejí je ruce milujících rodičů a ne stroje anonymních továren....Setkala jsem se ve školce s lidmi se kterými udržujeme úzké přátelské kontakty i mimo školku. Myslím si, že mi působení ve wmš změnilo radikálně život k lepšímu.

3.

Vybavení školky(přírodní materiály, jemná estetika).Činnost dětí v rytmu (denním, týdenním i ročním má uklidňující vliv na dítě.)Učitelé – to je hlavní důvod, nejsou tu nikdy učitelé, kteří by tuto práci dělali omylem. Díky tvořivé činnosti a slavnostem se na děti přenáší životní nadšení učitelů. Děti mají stále chuť něco zajímavého dělat. Také tvořivý přístup k životu – co více mohu chtít? Též se tu učí ohleduplnosti. Hra odpovídá potřebám dětí – mohou se např. Hrabat v hlíně a čvachtat ve vodě – to není možné všude a velice to oceňujeme. Jsme spokojeni, školka ještě předčila naše očekávání.

Všechny uvedené formy spolupráce jsou výborné a doplňující se, a velmi mě obohacují, hlavně když jsem s menší dcerou ještě na mateřské , vytahuje mě to ze společenské izolace.

Ano , nejen přístup k životu jsem si obohatila, ale také okruh přátel se mi rozšířil o lidi, kterých si velice vážím(z rodičů dětí i zaměstnanců školky). Naučila jsem se též mnoho druhů ručních prací, písni atd..

4.

Tento typ mš jsem zvolila při výběru školky ze tří možností. Školka se mi líbila už při první návštěvě, protože to tu na mě „dýchlo“. Dá se říct, že výběr byl řízen pocitově, intuitivně. Se školkou jsem spokojená, líbí se mi přístup k dětem, celkový pohled na malého človíčka, prolínání s přírodou, se starými tradicemi.

Forma spolupráce : práce na zahradě, ruční výroba, společné šití – to patří k životu, mám ty práce ráda. Jsem ráda za vzdělávací kurzy, semináře, bohužel ne vždy se jich mohu zúčastnit.

Obohacení waldorfskou pedagogikou: určitě ano, náhled na výchovu, dodržování tradic, kolektiv milých lidí...

5.

Tuto školku jsme zvolili proto, že se nám líbí přístup k dětem i spolupráce s rodiči. Po téměř ročním docházení jsme spokojeni, protože Kryštof se do školky těší a podle toho, co doma vypráví, prožívá dny tak, jak jsme si představovali.

Zatím jsme se jako rodiče nezúčastnili společných činností ve školce tak, jak bychom si představovali, ať už kvůli zaměstnání nebo nemoci, ale nejlépe nám vyhovuje práce na zahradě, slavnosti, přednášky, školka v přírodě – letos nemůžeme, doufáme, že příští rok ano.

Díky waldorfské pedagogice jsme si silněji uvědomili některé výchovné postupy, které jsme si třeba intuitivně uvědomovali, v praxi školky se nám potvrdily.

6.

Přišla nám nejpřirozenější pro zdravý vývoj dítěte a tato představa se beze zbytku naplnila.

Vše uvedené

Ano, rozšířilo a posunulo vnímání světa

7.

Dlouho jsem si nedokázala představit, že děti vůbec do nějaké školky budou chodit. Zde byl věk dcerky- tehdy 4,5 naopak vítán a také pár přátel nám tuto mš doporučilo. Roli hrála i blízkost. Spokojeni jsme moc. Máme nejlepší paní učitelku. Děti do školky chodí rádi.

Muž je pracovně velmi zaneprázdněn, já jsem dost stydlivý introvert, navíc mám čtyři malé děti, a tak vypomáháme spíše při brigádách na zahradě, pečujeme na slavnosti, společné šití je prima, rovněž školka v přírodě.

Ano pedagogika nám vyhovuje po všech stránkách

Vlastně skoro každý den přijdou děti ze školky bohatší o spoustu silných zážitků a mnoho dovedností, tím jsme obohaceni jako rodiče. Líbí se nám kontakt s přírodou, dodržování tradic, důraz na určitý rytmus. Jsme opravdu spokojeni.

8.

O školce jsem se dozvěděla od přátel. Hledali jsme duchovně zaměřenou pedagogiku. Školka splnila očekávání a pomáhá nám při výchově dítěte.

Rádi se aktivně zúčastňujeme všech akcí školky.

Ano, víme jakým směrem se zaměřit nejen při výchově ale i ve svém životě

Setkání se spoustou zajímavých lidí a myšlenek

Zpracování dat:

Z dotazníkového šetření vyplývá, že rodiče jsou ve školce spokojeni nejen s výchovou svých dětí, ale že se školce daří naplňovat i svůj komunitní charakter. Školka plní svou úlohu společenství, kde se mohou při společných akcích setkávat rodiny s různými výchovnými i životními styly a tím se navzájem obohacovat. Dále je z dotazníku zřejmé, že rodiče i přes časové zaneprázdnění hodnotí všechny formy spolupráce kladně, snaží se jich zúčastňovat a dokonce i hodnotí jejich přínos.

III. ZÁVĚR

V rytmu prožívání ročních období nalézá dítě jistotu a řád. Slavnosti a svátky vycházející z tradic předávají nejen dětem ale i rodičům hodnoty jako jsou úcta k druhému člověku, ohleduplnost, solidarita, zodpovědnost, naslouchání druhým, partnerství a spolupráce. Výchova tak může pozitivně působit nejen na dítě, ale i na celé široké společenství lidí. Pro dnešní dobu jsou tyto ideály vysoce aktuální. Pedagogové společně s rodiči mají umožnit dítěti poznávat tento svět v jeho původních kvalitách se vším, co k němu patří. Čím pestřejší a bohatší smyslové zkušenosti dítěti umožníme, tím lépe pro jeho celý budoucí život. Waldorfská pedagogika toto poznání nabízí. Tento alternativní pedagogický model vycházející z antroposofie Rudolfa Steinera není ani po bezmála 100 letech od svého vzniku zastaralý.

RESUMÉ:

The bachelor thesis is devoted to the alternative Waldorf nursery school. The introductory theoretical part describes its main principals and pedagogical methods. Then the thesis introduces this alternative system from the point of view of the time of the day, the week, the month and the year. The festive occasions, that are unseparatable part of the rhythm of the year, are brought closer with the help of describing the nature, the connection to the traditions and the possibilities of how this mood could be passed on to the children.

The extensive community of Waldorf education is based on the cooperation with the parents. This community is a safe social support network that encourages the healthy development of a child. The practical part of the theses is devoted to the questionnaire, in which the parents give reasons for choosing this type of alternative schooling and describe the forms of cooperation with the school that they prefer and also asses in what way the cooperation was beneficial for them.

Seznam použité literatury:

1. Bečvářová, Zuzana. Současná mateřská škola a její řízení.1.vyd. Praha: Portál, 2003.-152s. ISBN 80- 7178- 537-7
2. Funk, Karel. Tajemství čtyř ročních období: Esoterika roku v ozvěnách nitra. 1. vyd.Praha: Eminent, 2004. 313 s. ISBN 80- 7281- 118- 5
3. Grunelisová, Elizabeth M. Výchova v raném dětském věku. Přel.(z něm.)Milada Luňáčková, 1.vyd. Praha: Baltazar, 1992, 59s.ISBN 80-900307-3-4
4. Heydebrand, Von, Caroline. O duševní podstatě dítěte.Přel.(z něm.)Milada Luňáčková,1.vyd.Praha: Baltazar,1993,127s.ISBN 80-85791-00-5
5. Komenský, Jan, Amos.Informatorium školy mateřské.vyd. Praha: Academia 2007,132s. ISBN 978-80-200-1451-1
6. Krček, Josef. Musica Humana. 1. vyd. Hranice: Fabula, 2008, 191s.ISBN 978-80-86600-50-5
7. Smolková, Táňa. Dítě v úctě přijmout...1.vyd. Praha: Maitrea,2007.112s.ISBN 80-903761-2-6
8. Steiner, Rudolf. Filosofie svobody. Přel.(z něm.)Otakar Glos, 1.vyd.Praha: Baltazar, 1991, 203s.ISBN 80-900307-0-X
9. Steiner, Rudolf. Imaginace ročních dob. Přel.(z něm.)Jan Dostal,1.vyd.Praha: Opherus, 2004,108s. ISBN 80-86812-00-6
10. Steiner, Rudolf. K Vývojovým fázím prvních tří sedmiletí života. Přel.(z něm.) Jan Dostal, 1.vyd. Praha: Opherus,2002,80s. ISBN 80-86812-00-8
11. Steiner, Rudolf. Výchova dítěte a metodika vyučování. Přel.(z něm.)Phdr. Zdeněk Váňa, 2.vyd. Praha: Baltazar, 1993,120s. ISBN 80-900307-9-3
12. Streit, Jakob. Proč děti potřebují pohádky.Přel.(z něm.)Milada Luňáčková,1.vyd. Praha: Baltazar, 1992, 80s.ISBN 80-900307-4-2
13. Člověk a výchova. Časopis pro pedagogiku Rudolfa Steinera.vyd. Asociace waldorfských škol ČR, 2005/1,2